

ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР ДІДУХ:

«КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ – ОСНОВНИЙ РЕЗЕРВ СТВОРЕННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ НА ВОЛИНІ»

PROFESSOR VOLODYMYR DIDUKH:

“CLUSTER MODEL OF CERTAIN FIELDS DEVELOPMENT – THE MAIN RESERVE OF JOB CREATION IN VOLYN’ REGION”

Відродження національного агропромислового комплексу на сьогодні залежить від ряду чинників, зокрема: від нарощення обсягів прямих та фінансових інвестицій у всі без винятку ланки агропродуктового ланцюга, відродження вітчизняної індустрії сільськогосподарського машинобудування, перегляду структури сільськогосподарського виробництва виходячи з відповідності розвитку окремих підгалузей наявним природно-кліматичним умовам, формування сучасних форм аграрного підприємництва, наближення наукових досліджень до реальної практики агропромислового виробництва. Тим більше, що підготовка фахівців для агропромислового комплексу залишається на рівні 90-х років. Тому вихід із ситуації, що склалася, – це створення дієвих регіональних навчально-науково-виробничих комплексів з урахуванням агроекологічних особливостей вирощування сільськогосподарських культур відповідно до природно-кліматичної зони. У цьому контексті редакція наукового та громадсько-політичного журналу «Економіст» продовжує цикл інтерв'ю з відомим українським вченим, доктором технічних наук, професором Володимиром Федоровичем Дідухом.

– Володимире Федоровичу, що змінилося за період незалежності держави на території Північно-західного Полісся у розвитку галузей тваринництва й льонарства? Чому не вдається створити гідні умови праці для людей, які шукають заробітки на чужині, у власній державі?

– Практично 20 років незалежності – це руйнування старої системи господарювання, цілковите знищення галузі льонарства. Та й тут нічого дивного немає. Колишній губернатор Волині у своєму виступі перед студентами Луцького НТУ на моє запитання: «Яку перспективу Ви бачите у розвитку Поліського села?» – відповів, що лозунг «Спочатку руйнуємо до основи, а потім...» – актуальний. І роз'яснив, що спочатку необхідно стару систему зруйнувати, а тоді будемо думати. На сьогодні так і не зрозуміло, почали вже думати чи ні, бо ніхто не відважується сказати, що господарський комплекс Північно-західного Полісся зруйнований і взамін нічого нового не запропоновано.

Під господарським комплексом я розумію соціальну, виробничу сферу, підготовку кадрів і т. д. Волинська область є аграрною, та за весь період ні одна влада так і не спромоглася запропонувати чітку, зрозумілу й доведену, роз'яснену всім причетним до її реалізації стратегію розвитку регіону, закріплену законодавчо через відповідні державні програми. Найгірше, як на мене, відсутній дієвий зв'язок між науковцями, які мають відношення до виробничої сфери через підготовку кадрів, з керівництвом області. Необхідно змінювати відносини між наукою та управлінням: влада має виступати замовником вирішення проблем регіону, а не навпаки. Різні мета, різні погляди на розвиток подій не дозволяють сконцентруватися на основному – створенні реальних робочих місць та підвищенні якості життя мешканців Полісся не за рахунок привезених коштів із-за кордону, а на основі господарювання на власній землі.

– Як ви можете прокоментувати нові ідеї, представлені Програмою, що друкується в цьому номері та до якої вами також докладено чимало зусиль?

– Формування цієї програми здійснювалось на основі багаторічних напрацювань за декількома напрямками, в основу покладено особливості історико-соціального роз-

витку регіону, наявність природних ресурсів, враховано теперішні агрокліматичні умови та стан навчально-наукового потенціалу області. Особливу увагу звертали на те, що для природно-кліматичної зони Полісся характерні дерново-підзолисті ґрунти низької родючості, які потребують особливого підходу до їх використання. Переконали керівництво області в прийнятті даної програми буде складно, адже воно вважає, що «спасіння» Волинського Полісся у ріпаку та кукурудзі. Дивного тут нічого немає, можновладці постійно експериментують.

Ще в післявоєнний час намагались вирощувати «кок-сагіз», не так давно «голубіку» – в Ратнівському районі, цукровий буряк – у Любешівському. **І це в той час, коли навіть науковцями інших країн визнано, що територія Північно-західного Полісся найбільш сприятлива для вирощування луб'яних культур.** Тому постійний супротив місцевої влади пояснюється лише споживацькими інтересами. Водночас площі під луб'яні культури продовжують збільшуватися у Сумській області, причому далеко не з ідеальними для цього умовами. Але там владою налагоджена співпраця з іноземними інвесторами через посередництво та за участю нащадка знаменитих Терещенків – Мішеля, який відновлює конопле- і льонозавод, створено також ТОВ «Лінен оф Десна».

За участі українських науковців ведеться пошук нових технологій збирання льону-довгунця з максимальним збереженням насінневої частини врожаю. Таким чином, область рухається, напрацьовує досвід у розвитку даної галузі. Поряд із цим у місцевій, волинській пресі за підписом заступника голови облдержадміністрації з питань АПК Миколи Собуцького з'явилась чергова публікація, зміст якої полягає в тому, що «вирощувати льон-довгунец не вигідно». Без пояснень і обґрунтування, чому ж не вигідно?..

– У №11 журналу «Економіст» за 2013 рік ви зазначили: «Сільськогосподарське виробництво – це не тільки бізнес, це складна соціальна проблема села». Чи можуть змінити ситуацію на селі декларації про нове територіальне управління?

– Хотілося б вірити, що так. Але втрачено дуже багато часу. Залишається все менше людей, які бачили на Волині 32-тисячні гектари льону-довгунця, а зростає кількість тих, які ув'язнення не мають, що є така сільськогосподарська, беззбиткова, конче необхідна текстильній галузі культура, до того ж з надзвичайними не до кінця вивченими властивостями. У ряді країн є навіть певні секретні дослідження з використання даної культури. Відомо також про використання тканини у військовій галузі, що є актуальним для України у зв'язку з останніми подіями.

У більшості ж простих людей зароджується зневіра в тому, що на власній землі можна достатньо заробити на прожиття, знаючи про потенціал поліських ґрунтів. Та й у пам'яті старшого покоління залишилися лише спогади про великі площі льону-довгунця, який рвали вручну. **Тому без інноваційного підходу до вказаної проблеми, без широкого залучення науковців відродження галузі льонарства неможливе.** Час, на жаль, працює не на користь справі. Луб'яні культури – це високотехнологічні культури, що вимагають особливого підходу до наявності фахового потенціалу, який на сьогодні практично втрачений.

– **Тож що нового можна запропонувати у зв'язку з цим?**

– Велосипед не потрібно придумувати. Його треба освоїти і використовувати за призначенням. Вкладена в цьому номері програма дає відповіді на всі основні питання. Даний документ побудований на основі досвіду формування для окремої території моделі кластерного функціонування навчально-науково-виробничого господарювання. Після прийняття цього документу за основу можна вести розмову про відродження галузі льонарства, яку в регіоні також необхідно формувати у вигляді кластера. Це дозволить досягти максимального прибутку у випадку доведення продукції до ринку у вигляді товарів текстильної промисловості. А розпочати варто без особливих на це витрат, з підготовки кадрів.

Що забороняє у технічному університеті, підпорядкованих йому структурах – коледжах, училищі – сформувати напрям підготовки агротехніків, технологів з вирощування, переробки, виготовлення тканин, врешті пошиття готових виробів? Адже перелік усіх цих фахівців свого часу потребувала і мала Волинь. **Але сигнал для навчальних закладів має дати влада через прийняття стратегії розвитку регіону. Зі свого боку ми вже пропонували Мінагрополітики вийти з пропозиціями щодо формування навчальних планів при підготовці кадрів за територіальним принципом на нараді у м. Глухові.** Ще тоді, у 2008 році, ідею підтримали та вважали перспективною для розвитку регіонів. Спеціалістів необхідно готувати для роботи задовго до початку запуску виробництва, а не для базару, як практикується нині.

– **На вашу думку, чому все ж таки не відбувається суттєвих змін в агропромисловому комплексі?**

– Відповідь надзвичайно проста. Агропромисловий комплекс буде ефективний лише тоді, коли зусилля будуть спрямовані на максимальну переробку сільськогосподарської сировини. Для прикладу візьмемо той же льон-довгунець. Витрати, вкладені у вирощування даної культури, повертаються після реалізації волокна, а для отримання максимального прибутку з 1 т волокна у межах 4 тис. доларів необхідно пошити готовий одяг і його реалізувати. **То де резерви створення робочих місць на Волині, про що говорять постійно? Звичайно, у структурах за кластерною моделлю розвитку окремих галузей. Кошти мають обертатись у даній структурі, і тоді буде вигідно сіяти луб'яні культури.** Так, цей механізм запустити не просто, але іншого виходу розширити можливості зайнятості сільського населення Полісся, яке становить 76,1%, немає. **Нинішня політика «виростив – продав» стосовно поширення зернової групи призведе до знищення і так бідних на гумус ґрунтів.**

– **Що може стати поштовхом для відродження галузі льонарства на Поліссі?**

– Льон олійний. На сьогодні є достатньо районованих сортів для отримання насіння в межах 20 ц/га. Реальні економічні розрахунки вказують на те, що льон олійний як культура для зони Полісся набагато рентабельніший, ніж ріпак, кукурудза лише при використанні насіння. За умови, якщо екологічні служби почнуть відслідковувати негативний вплив від сучасного господарювання в Україні. Єдиною проблемою при вирощуванні льону олійного залишається відпрацювання технології та технічних засобів при його збиранні, адже дослідження показують, що на сьогодні втрати насіння сягають до 50% через високу стеблову частину. Цьогорічні спостереження за ростом льону олійного на ділянках Волинської науково-дослідної станції свідчать, що стеблова частина більшості сортів льону олійного за параметрами не відстає від льону-довгунця і становить 60-85 см. А сорт «Сонячни» Республіки Білорусь взагалі дивує висотою

Посіви льону олійного на ділянках Волинської науково-дослідної станції

до 125 см. Тобто максимальний збір усього врожаю, його переробка вказує на значні резерви підвищення рентабельності цієї культури. Окрім цього, створення виробничих підприємств із глибокої переробки має важливе соціальне значення, адже потребує великої кількості фахівців, що значно підвищить зайнятість населення.

– **А що ще може стати на заваді відродженню галузі льонарства?**

– Підготовка кадрів. Перебування України у виробничій сфері на 2-3-у технологічних укладах не дозволяє якісно вести підготовку фахівців виробничих професій. Але за певних умов розрив від 5-6-го технологічних укладів можна скоротити. **Треба лише молоді показати, що бути науковцем, інженером, технологом, врешті господарем на своїй землі – перспективно.** Для цього мають бути зрозумілими правила гри.

Інша проблема, про яку не можна не згадати, – відсутність вітчизняного сільгоспмашинобудування. Якщо нові технології у зв'язку зі зміною природно-кліматичних умов та інших факторів на сьогодні можна запропонувати, то створення технічного засобу під цю технологію – справа невдячна, оскільки при цьому необхідно охопити велике коло питань, серед яких основні:

- визначення конкретних закономірностей взаємодії машини та оброблюваного матеріалу;
- встановлення взаємозв'язку елементів з урахуванням зміни середовища;
- обґрунтування максимальної кількості технологічних, геометричних, динамічних, кінематичних параметрів машини.

Очевидно, що це не всі питання, але й вони вимагають чимало часу, який пройде від появи ідеї до створення машини як товару. На жаль, український бізнес не має часу чекати на такий товар і надає перевагу торгівлі сільськогосподарською сировиною.

– **Як можна уникнути такого роду проблем?**

– На нашу думку, ключові проблеми АПК без чіткого плану дій не зрушити з мертвої точки. Як показує аналіз останніх наукових збірань, він відсутній. Мало того, центральні установи не звертають уваги на пропозиції регіональних науковців. Але хто, як не вони, знає проблеми регіонів, особливості вирощування сільськогосподарських культур. На сьогодні вже можна констатувати той факт, що обраний у 1991 році напрям перенесення без обмежень закордонних технологій, технічних засобів призводить до знищення основного засобу сільськогосподарського виробництва – родючості ґрунтів, про катастрофічну ситуацію з якими не говорить хіба що лінійний.

– **Що можете додати на завершення розмови?**

– Історія свідчить, що створення потужної економіки у державах за схожими агроекологічними умовами можливе тоді, коли реформатори приділяли належну увагу сільськогосподарському виробництву. При цьому держава активно включалась у ринкові процеси. Україна за 23 роки живе за принципом: «Виживає сильніший». Нині його можна віднести до реформування вищої школи, а на початку незалежності – до села. Що з того вишло – можна побачити, відвідавши села, які належали до колгоспів-мільйонерів. Для прикладу можна взяти колгосп XXV з'їзду КПРС беззмінного депутата Верховної Ради Ващук Катерини у Горохівському районі Волинської області. На моїх очах це господарство розквітало, а потім зникло. **А могло б бути по-іншому, якби влада не брала на озброєння лозунг «...разрушим до основанья...».**

Підготував Олександр Некрот

Залишки тваринницьких комплексів колгоспу імені XXV з'їзду КПРС (Горохівський район, Волинська область)